

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

forfattet af en af den Afdødes Venner.

Titel | Title:

P. A. Worms Levnet

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kbh., [1867]

Fysiske størrelse | Physical extent:

16 s. :

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

P. A. Worms
L. A. 1824.

46, - 291 - 8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130019450466

P. A. Worms Levnet.

(Med Portrait.)

Forfattet

af

en af den Afdødes Venner.

Kjøbenhavn.

Udgivet og forlagt af P. A. Worms Enke,
Nørrebrogade Nr. 30.

Trykt i Ernst Lund & Harald Jensens Bogtrykkeri.

J. L. WORMS JUNIOR

(1880)

Journal

10

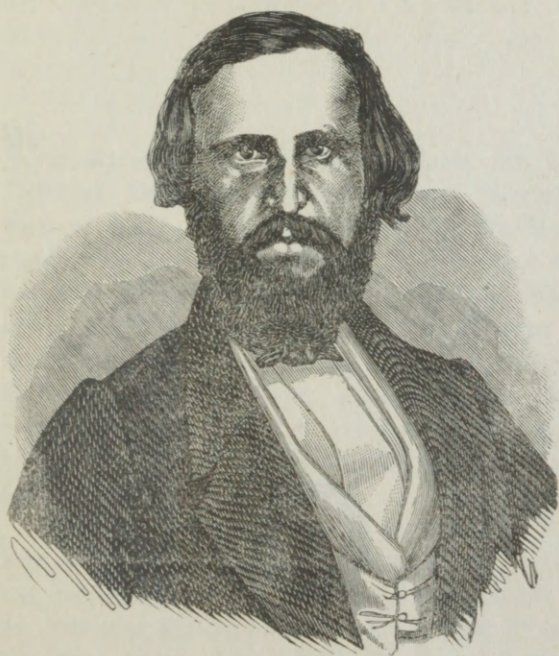
of the Wistar Institute

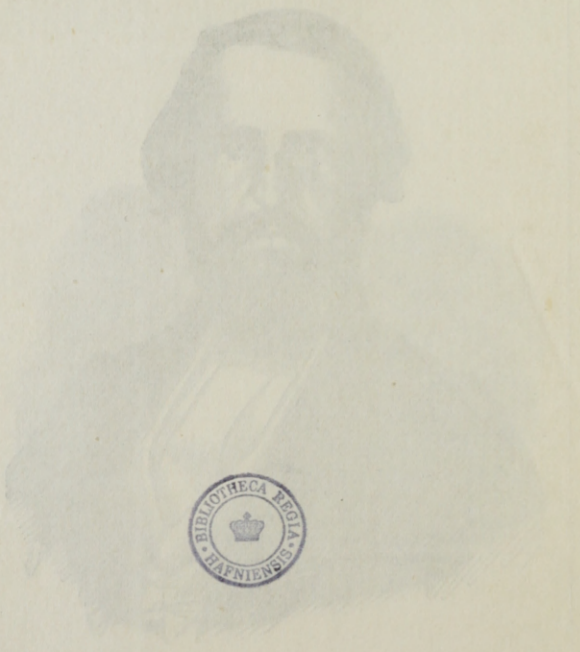
Wistar Institute of Anatomy and Physiology

Philadelphia, Pa.

1880

Peter Anton Worm.

1788

Peter Anton Worm var født i Maalø den 29de December 1828. Hans Forældre vare Glarmester Rasmus Anton Worm og dennes Hustru Ane Nielsdatter. Det var fra den tidligste Tid Faderens Bestemmelse at Sønnen skulde i sin Tid blive Skolelærer. Desaarfag søgte han at skaffe Drengen en bedre Underviisning end der ellers almindeligviis blive Børn paa Landet til Deel. Drengen røbede tidligt gode Evner og stor Lyst til det Kald Faderen havde bestemt ham til; af den Grund bar Underviisningen gode Frugter.

Da Drengen var bleven 7 Aar gammel døde hans Moder. Faderen indlod sig nogen Tid derefter i et nyt Egteskab og Peter fik saaledes en ny Moder, der imidlertid ikke var synderlig gunstig stemt for ham. Saalænge Faderen levede gik dog Alt sin gamle Gang: Drengen skulde være Skolelærer, det var en afgjort Sag, som ikke stod til at rokke.

Saaledes gik Tiden hen indtil Peter Anton havde fyldt sit tolvte Aar. Da blev hans Fader syg og døde kort efter. Hans Stedmoder behandlede ham fra nu af temmeligt ublidt. Forberedelse til det fremtidige Lærerkald var der nu ikke mere Tale om. Han skulde blot see at blive confirmerrt saa hurtigt,

som muligt for at han saa kunde komme ud og tjene for sit Brød.

Den 23de April 1843 blev han da confirmeret i Ballerup, med særdeles gode Vidnesbyrd for sin Flid og Opførsel. Som et lille Exempel paa den Naade, hvorpaa hans Stedmoder behandlede ham kunne vi anføre, at der Ingen var, som fulgte ham til Kirken paa den høitidelige Dag og heller Ingen, som ønskede han tillykke, da han kom hjem igjen. En Skaal med lidt kold Grød, en Levning fra de Andres Middagsmaaltid, stod paa et Bord. Havde han lyst kunde han spise, vilde han ikke saa var det ogsaa godt.

Umiddelbart efter Confirmationen kom han ud at tjene blandt Bønderne, som en anden Bondedreng, hans Lod syntes nu at være bestemt: han skulde være Bondekarls og slet ikke Andet.

I næsten to Aar holdt han ud i denne ydmyge Stilling, der saa lidet stemmede overens med hans Tilbøieligheder. Hvad han har lidt i denne Tid lader sig bedre tænke end beskrive. Hans Drømme om at offere sig til Lærerkaldet vare haardt og grusomt tiltetgjorte, han syntes ikke at have mere at vente af Livet end en almindelig Bondekarls Lod.

Men han opgav dog ikke Haabet. Han havde nogle rige og formaaende Beslægtede, som kunde gjøre Noget for ham og bringe hans ivrigste Ønske til at gaae i Opsyldelse. Han skrev altsaa til dem og bad om deres Hjælp til at han kunde opnaae det, han altid havde attraaet.

Hans Bøn blev siebliffelig hørt. Der blev strax

sørget for at han kom i Huset hos en Lærer, under hvis Opsigt han skulde forberede sig til Optagelse paa Seminariet. Hans foromtalte Slægtninge betalte alle Omkostningerne og forsynede ham med Alt, ligetil Kommepenge. Worm paastjønede meget sine Slægtninges Godhed, selv i sin senere Alder glemte han aldrig dem, der havde taget sig af ham i sin Ungdom. Forskjellige Omstændigheder bevirkede at han i Tidens Løb næsten blev fremmed for sin Slægt, men dette forhindrede dog ikke at han i sit Hjerte nærede en dyb Hengivenhed for sin Ungdoms Belgjorere.

Hos denne Lærer forblev han i to Aar, da han saa efter denne Tids Forløb gik til Bonstrup Seminarium 1846. Herfra demiteredes han med de hæderligste Bidnessbyrd 1849.

Hvem erindrer ikke den fædrelandske Begeistring, som herskede her i Danmark i Aarene 1848—50. Ogsaa Worm var begejstret for Fædrelandets hellige Sag og saasnart han var afgaaet fra Seminariet traadte han ind i de Kæmpendes Rækker. Han blev ansat ved 2det Jægerkorps, der som bekjendt udmærkede sig meget i den første slesvigiske Krig. Han deltog i flere Slag og Træfninger uden at blive saaret, men Feltlivets Anstrengelser paadrog ham dog en Sygdom, som han senere aldrig forvandt. Det var en stærk Forkjølelse, som kastede sig paa Halskjerterne, og som bevirkede at han fra den Tid af havde en mindre god Udtale.

I 1851 blev han permitteret fra Armeen og saa skulde han da til at virke som Lærer. Han modtog

først en Informatorplads paa Hellestrupgaard, derpaa blev han efter omtrent et Aars Forløb ansat i Slesvig. Det Sogn, hvori han blev ansat, var imidlertid opfyldt af Tydsksindede, hvem den danske Skolelærer, der brændte af Begeistring for sit Fædrelands Sag, var en slem Torn i Diet. De chikanerede og krænkede ham derfor paa enhver mulig Maade, saaledes at han efter omtrent et Aars Forløb blev nødt til at ansøge Ministeriet om Forslyttelse.

Fra Slesvig kom han til Alume som Hjælpe- lærer. Her blev han bekendt med sin tilkommende Hustru, Hansine Lohmann, en Datter af Stedets Skolelærer og Læge. De ægteviedes den 18de Februar 1854 i Græsted Kirke. Worm overtog nu Bestyrelsen af sin Svigerfaders Skole, paa Grund af Dennes Svaghed og Alder, af hvilken Aarsag han afflog et meget godt Kald paa Bornholm, der blev ham tilbudt af Ministeriet.

Men heller ikke i Alume, i sin Svigerfaders Huus skulde han finde noget blivende Sted. Ubehagelige Familieforhold og nogle Misforstaaelser, som opstode, gjorde det ønskeligt for ham, atter at søge sig en anden Birkededs. Han blev derfor efter eget Ønske forsat til Sjælland. 1860 blev han endelig ansat som Undenlærer paa Baagø, hvorhen han da drog med sin Familie, der imidlertid var bleven forøget. Denne Ansættelse paa Baagø, var den sidste Worm erholdt.

Worms Ansættelse paa Baagø danner et Vendepunkt i hans Liv. Vi ville derfor her standse et Dieblit og kaste et Blik paa Worms Karakter.

Worm var af Naturen indesluttet og taus og havde et vist Hang til Tungfindighed, hvilket end mere forøgedes ved nogle Omstændigheder, som stode i Forbindelse med hans Faders Død. I den unge Alder er Sindet meest modtageligt for Indtryk. I Ungdommen virke de ofte saa heftigt at de efterlade et uudsletteligt Mærke. Dette havde ogsaa været Tilfældet med Worm. Vi have allerede omtalt den uheldige Stilling han kom i ved Faderens andet Ægteskab, vi ville endnu hertil sige at under Faderens sidste Sygdom behandlede han meget haardt og ufskaansomt, ja man forbyd ham endogsaa at være tilstede ved Faderens Dødsleie, Alt dette virkede paa den af Naturen indesluttede Dreng og bragte de Elementer af Tungfindighed, der fandtes i ham til fuldstændig Modenhed.

Saa kom den haarde Prøvetid, da han maatte ud at tjene ligesom andre Bønderdrenge, dette bidrog især til at gjøre ham bitter og indgyde en Følelse af at han blev forurettet og tilfidesat, en Følelse, der i Ungdommen indprentede sig saa stærkt hos ham at den aldrig senere forsvandt og som vel bidrog en heel Deel til at Livet stillede sig for ham, som det gjorde.

Den som af Naturen er tungfindig og taus, tænker i Reglen meget over hvad der skeer omkring ham, men er sjælden tilbøielig til at see Tingene fra deres lyse Side. Den Bitterhed, som de, dem selv ubevidst, gjemme i Sjælen, kaster sit formørkende Skjær over Alt, hvad de fæste Blikket paa. Dette var ogsaa Tilfældet med Worm. Han var langt tilbøieligere til at see Alt graat i graat, end i en rosenrød Belysning.

Dog maa vi her bede Læseren ikke at misforstaae os, som om det var vor Mening at Worm fandt en vis Glæde i at betragte Livets Brangsider, det gjorde han ingenlunde, tværtimod, hvorsomhelst han fik Die paa noget Urigtigt og Uretfærdigt, der smertede det ham dybt og han gjorde Sit til at rette det Forfeerte i Forholdene, stundom vel paa en altfor ligefrem Maade og ofte til sin egen Skade.

Hvad der udmærkede Worm var en stærkt udpræget Retfærdighedsfølelse, som gav sig tilkjende ved enhver given Leilighed. Ethvert Misbrug af Magt, al Slags Listighed og Underfundighed var ham forhadet og han paataalte det høit og tydeligt hvorsomhelst han kom paa Spor efter Sligt. Muligviis traadte ved saadanne Leiligheder det Bittre i hans Charakter lidt for stærkt frem, men det var ham selv uafvidende. Han gik aldrig ud paa at saare eller fortrædige Noget, hans Siemærke var kun at erholde Retfærdighed.

Fra sin Barndom nærede han en stor Lyst til Læsning. Det var hans største Glæde at fordybe sig i Digtekunstens Frembringelser. Medens han forberedte sig til Seminariet og selv under hans Ophold paa dette læste han meget, men han havde ikke Raad til selv at anskaffe sig Bøgerne, han maatte laane dem. Men Naanet skulde gives tilbage og det var saa tungt at stille sig ved disse kjære Venner, han greb derfor en Udvei til idetmindste at beholde Noget tilbage: han skrev meget ud af de Bøger han laante og gjemte det omhyggeligt. Disse Samlinger fra hans Ungdomstid findes endnu blandt hans efterladte Papirer.

Lyften til Læsning avlede en anden: Lyft til selvstændig Produktion. Allerede under sit Ophold paa Seminariet begyndte han at skrive Smaafortællinger og Skizzer. Blandt hans efterladte Papirer findes en Mængde Udkast og Planer til forskjellige større Fortællinger. Han valgte helst sine Emner af Fædrelandets Historie og af Hverdagslivet. Gjennem Alt hvad han skrev gik der en dyb Fædrelandskjærlighed og en streng Retfærdighedsfølelse, der undertiden i hans Arbejder fremtraadte saa stærkt, at den virkede saarende paa dem, der troede sig trufne, uden at Worm dog havde havt til Hensigt at ramme nogen Enkelt.

Da han var ansat i Slesvig leverede han jævnlige Correspondancer til „Berlingske Tidende“, hvilket vel bidrog en Deel til at gjøre hans Stilling uholdbar derovre. Senere udgav han „En Landsbhyræst i Slesvig“, der har oplevet to Uplag. Noget efter kom „Tre Fortællinger af P. A. Worm“, foruden en Deel Oversættelser og Smaabidrag til forskjellige Blade.

Andenlærerpladsen paa Baagø, der var den sidste Ansættelse Worm erholdt, var kun bestemt for en Ugift. Lærerboligen bestod kun af et eneste Værelse, der laae umiddelbart op til Skolestuen. Han havde jo imidlertid Kone og Børn og maatte derfor see at finde en Leilighed til Familien. Det var dog ikke muligt for det Første at opdrive en Leilighed der paa Den, der var altsaa intet Andet at gjøre for Worm end med sin Familie at flytte ind i det eneste Værelse. Worm kunde jo aldrig falde paa at tro at Skole-

kommissionen kunde finde sig forarget ved at en Gift nøjedes med en Bolig for en Ugift.

Denne Omstændighed blev heller ikke omtalt i lang Tid. Worm passede sin Gjerning og blev megetyndet af Dens Befolkning, medens hans Kone gratis underviste de smaae Bønderpiger i Haandarbeide.

Paa Baagø stiftede Worm „Frihedsvennernes Selskab“, et Selskab, der gif ud paa gjensidig Understøttelse og Alderdomshjælp. Meddelelsesmidlet mellem Medlemmerne var et Blad, „Frihedsvennen“, som Worm udgav, og som udkom en Gang maanedlig. Dette Blads Indhold var nærmest æsthetisk, men indeholdt dog ogsaa Artikler, som vedrørte Samsundsforholdene, navnlig om Præsternes Stilling til Menighedene. Muligt har en eller anden af Worms Foresatte følt sig saaret ved en eller anden Udtalelse i dette Blad og det har maaskee bidraget noget til at der senere foresaa haardt frem imod ham.

Vi omtalte før at Læreboligen kun var for en Ugift, men at Worm desuagtet boede deri med hele sin Familie, fordi han ingen anden Leilighed kunne faae. En skøn Dag faaer Worm imidlertid en Skrivelse fra sine Foresatte, hvori det besales ham uførtøvet at lade sin Familie flytte ud, da han i modsat Fald vil blive affat. Det var Vintertid og der var ingen Leilighed at opdrive paa Den, Worm indgav derfor et Andragende om at maatte forblive boende i Læreboligen med sin Familie, indtil det blev ham muligt at skaffe en anden Leilighed. Svaret lød afslaaende og der fattes ham en vis Frist, inden hvilken

han skulde fraflyttet Lærerboligen. Et Andragende, som Dens næsten samtlige Beboere indgav til Ministeriet, om at maatte beholde Worm som Lærer, da de holdt meget af ham og vare rede til at skaffe ham en Bolig, saasnart Leilighed gaves, frugtede heller ikke det allermindste. Fristen, som var sat ham, løb ud og Worm erholdt sin Afsked. Det var den 2den August 1861. Worm stod da huusvild og uden Erhverv med Kone og fire Børn.

Den gode Modtagelse hans litteraire Arbejder hidtil havde nydt bragte ham da paa den Idee at tage til Kjøbenhavn og der at udgive et Blad. Denne Idee satte han ogsaa i Værk. Den 2den Januar 1862 udkom det første Nummer af „Frihedsvennen“, et Blad, der skulde indeholde politiske Artikler, Dagsnyheder, Feuilleton osv. og udkomme tre Gange ugentlig. Dette Foretagende vilde imidlertid ikke lykkes. Worms Ubekjendtskab med de kjøbenhavnske Forhold, Mangel paa tilstrækkelige Pengemidler og forskjellige andre tilstødende Omstændigheder gjorde at Bladet ikke fik nogen Fremgang. Tre Fjerdingaar kom det ud og da det ophørte havde Worm tilsat Alt hvad han eiede, han var fuldstændigt ødelagt.

Paa Ansættelse var der ikke at tænke og han og hans Familie skulde dog leve; han maatte derfor gribe til hvad der frembød sig. Han fik nogle Informationer, men de vare kun faae og bleve usfelt betalte. I Aaret 1864 redigerede han en Tid „Landsoldaten“, et Ugeblad, som nærmest indeholdt Beretninger fra Krigsstuepladsen. Til sidst maatte han gribe

til at være Bladbud og gav sig tillige til at lave Dramamenter til Vigtigheder. Et Held havde han dog i denne tunge Tid, han opnaaede at blive Vicevært i en Eiendom paa Nørrebro, derfor havde han dog fri Bolig. Alle hans Anstrengelser kunde dog ikke bringe ham videre end til at han kunde sultesøde sig selv og sin Familie.

En Ulykke kommer sjelden alene siger man og det stadfæstede sig ogsaa her. Foruden Næringsforgerne han havde at kæmpe med kom nu ogsaa den ubarmhertige Død og berøvede ham tre af hans Børn. For en Mand, der elskede sine Børn saa høit, som Worm, var dette et Tab, som aldrig kunde glemmes.

I det sidste Aar før sin Død, hjemsogetes han af mørke Anelser om en nærforestaaende Død. Disse mørke Tanker i Forbindelse med Tanken om hans og Families usle Kaar gjorde ham Livet endnu mere bittert. Hvad skulde der blive af Kone og Børn naar han forlod dem, og der maaskee ikke var en Skilling i Huset til at kjøbe Brød for.

Da blussede hans Kraft op for sidste Gang. Han besluttede at gjøre Noget, der kunde indbringe Saameget, at hans Familie idetmindste var sikret mod sieblikkelig Nød, naar han var død. Frugten af denne Beslutning var Romanen „Tiggerne“ og dens Fortsættelse „Hyllerne“, hvis fuldstændige Udgivelse han imidlertid ikke oplevede.

Fredagen 12te October 1866 følte han stærke Smertter i Maven og maatte gaae tilfængs. I Løbet af nogle Dage blev han imidlertid bedre igjen og en-

hver Fare for hans Liv ansaaes at være forbi, da indtraadte der Fredagen den 19de October 1866 pludselig en Forandring til det Værre. Brystkrampen kom og om Aftenen den 19de October 1866 Klokken 7^{1/2} drog han sit sidste Suk.

Den dygtige Læge, der saavel under hans sidste Sygdom, som tidligere, havde viist den meest uegenlyttige Omhu for Worm og hans Familie, havde uden Frugt anvendt alle sin Kunsts Hjælpemidler for at standse Sygdommen i dens Fremtrængen. Alt havde været forgæves, Dødens Time var kommet.

Saaledes endte en Mand, hvem Naturen havde udrustet med Lyst og Evner til at kæmpe for det Sande og det Rette, men hvis Retfærdighedsfølelse netop bragte til at støde an imod mange af Livets Forhold. Han nærede en dyb Foragt for dem, der kun bedømme Menneskene efter deres Rang og Stilling i Livet og efter deres Klæder, han saa kun paa Menneskene selv, paa deres Virken og Færden i Livet. Alt Hykleri i hvilken som helst Skikkelse var ham modbydelig og forhadt og han talte og skrev derimod hvorsomhelst han fandt Leilighed dertil. Han benyttede enhver Leilighed til at hjælpe sine Medmennesker med sine Evner og Kundskaber, ligemeget om han fik nogen Løn derfor eller ei. Han var saa uegenlyttig og hjælpsom, som noget Menneske, der skal leve af sit Arbejde, kan være, og betænkte sig aldrig to Gange naar han saa der var Leilighed for ham til at virke noget Godt. Alle de, der kjendte ham lidt nøiere ville erkjende dette og

det er nærmest for hos dem at bevare Mindet om den Hedengangne at vi have skrevet disse faae Blade.

Han var Medlem af Baabenbroderselskabet og flere andre Foreninger. Hans Iver i at virke til disses Bedste, vil være ethvert af disse Foreningers Medlemmer bekendt. At han var yndet og afholdt i de Foreninger han var Medlem af, viste sig tydeligt ved den Opmærksomhed disse Foreningers Medlemmer viste ham ved hans Fordefærd, en Opmærksomhed, som ikke undlod at udøve en trøstende Virkning paa hans efterladte Enke og to Børn og for hvilken de føle en dyb Taknemmelighed.

Sluttelig skulde vi endnu tilføie at hans Enke to Maaneder efter sin Mands Død, skjænkede en lille Datter Livet. Hun sidder saaledes ene tilbage med tre smaae, uforsørjede Pigebørn. Det er derfor vor Bøn til alle dem, hvem dette lille Skrift falder i Haanden, at understøtte hendes Bestræbelser for at ernære sig og Sine ved Udgivelsen af sin Mands efterladte Arbejder.

